

УДК 349.42

ПОНЯТТЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЩО ВИНИКАЮТЬ У СФЕРІ КРЕДИТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ, ЇХ ОЗНАКИ, УМОВИ ТА ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ

**В.П. ЖУШМАН, кандидат юридичних наук,
П.Ю. ШВЕДЕНКО, аспірант,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого**

Стаття присвячена аналізу термінології «правопорушення» в загальній теорії права та окремих галузях. З проведеного порівняння виведено визначення «правопорушення в сфері кредитування сільськогосподарських товаровиробників» та наведено його специфічні ознаки.

Правопорушення, кредитування, суб'єктний склад, визначення.

Усі зобов'язання укладаються для того, щоб досягти передбаченого ними результату, тобто бути виконаними. Отже, доки зобов'язання з кредитних відносин не виконане, сторони повинні вживати заходів для його належного виконання відповідно до усіх положень, які у своїй сукупності становлять його зміст. Неналежне виконання чи невиконання кредитного зобов'язання розцінюється, з урахуванням його виду (суб'єктного складу та правосуб'єктності суб'єктів), як цивільне чи господарське правопорушення.

Вважаємо за необхідне акцентувати увагу на відсутності науково обґрунтованої дефініції «кредитне правопорушення, в аграрному секторі», а також невизначеності його юридичної суті. Водночас опрацювання і заповнення цієї прогалини в теорії права може сприяти розв'язанню таких теоретичних і практичних завдань, як:

– забезпечення правильного і однотипного застосування законодавства в справах, що витікають із господарських спорів, пов'язаних із кредитуванням у сфері АПК;

– певною мірою сприяння вирішенню проблеми належного виконання кредитних зобов'язань в аграрному секторі;

– підвищення якості договірних відносин у кредитній системі тощо.

Доцільно почати дослідження із з'ясування змісту терміна «правопорушення».

розвитку права екологічної безпеки в Україні: матер. наук.-практ. круглого столу (м. Київ, 28 березня 2014 р.) / ред. кол. М.В. Краснова та ін.; Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Чернівці: Кондратьєв А.В., 2014. – С. 79–82.

6. Кулинич П.Ф. До питання про розвиток предмета аграрного (сільського) права / П.Ф. Кулинич // Аграрне право як галузь права, юридична наука / навчальна дисципліна: матер. Всеукр. круглого столу (25 травня 2012 р.): зб. наук. пр. / за заг. ред. В.М. Єрмоленка, В.І. Семчика. – К.: Видавн. центр НУБІП України, 2012. – С. 44. – С. 43–46.

7. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і доповн.) / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – С. 11. – 1728 с.

8. Созінов О.О. Агросфера України (минуле, сьогодення, майбутнє). Наук. записки. / О.О. Созінов. – К.: Academia, 1999. – Т. 9. Спец. вип. – С. 381.

9. Трегобчук В. Аграрна сфера: модель сталого розвитку / В. Трегобчук, В. Прадун // Вісн. НАН України. – 2004. – № 9. – С. 5. – С. 5–16.

10. Мельник Л.В. Еколого-економічне обґрунтування раціонального використання агроландшафтів / Л.В. Мельник // Держава і право: проблеми становлення і стратегія розвитку: зб. матер. VII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Суми, 17–18 травня 2014 р.) / Сумська філія ХНУВС. – Суми: Друк. дім «ПАПІРУС», 2014. – С. 219. – С. 219–222.

11. Савельєва О.М. Про забезпечення сталого сільськогосподарського виробництва як предмет правового регулювання / О.М. Савельєва // Сучасні науково-практичні проблеми екологічного, земельного та аграрного права: матер. «круглого столу» (м. Харків, 6 грудня 2013 р.): зб. тез наук. доп. / за заг. ред. А.П. Гетьмана; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». – Х.: Право, 2013. – С. 326–328.

12. Офіційний вісник України. – 2007. – № 73. – С. 7. – Ст. 2715.

13. Відомості Верховної Ради України.

14. Бобкова А.Г. Види екологічного підприємництва / А.Г. Бобкова // Сучасні науково-практичні проблеми екологічного, земельного та аграрного права: матер. «круглого столу» (м. Харків, 6 грудня 2013 р.): зб. тез наук. доп. / за заг. ред. А.П. Гетьмана; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». – Х.: Право, 2013. – С. 22–25.

15. Курман Т.В. До питання про аграрно-правову категорію / Т.В. Курман // Держава і право: проблеми становлення і стратегія розвитку: зб. матер. VII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Суми, 17–18 травня 2014 р.) / Сумська філія ХНУВС. – Суми: Друк. дім «ПАПІРУС», 2014. – С. 206. – С. 205–207.

Осуществлен анализ научных подходов к определению понятия агросферы, на основе которого сформулирована авторская дефиниция этого понятия как аграрно-правовой категории, определено его содержание и соотношение с устойчивым развитием сельскохозяйственного производства.

Агросфера, устойчивое развитие, сельскохозяйственное производство.

The article notes that one of the novels of legal regulation is such a category as agrosphere. The author analyzes the scientific approaches to the definition-sphere on which basis it was formulated the author's definition of the term as agro-legal category, defined its meaning and value of sustainable development of agricultural production.

Agrosphere, sustainable development, agricultural production.

Так, науковці – представники цивільного права визначають правопорушення як протиправне діяння чи бездіяльність, що порушує норми об'єктивного права і суб'єктивні права учасників правовідносин.

Фахівці з господарського права дотримуються поглядів, що вчинення протиправної (забороненої) дії чи бездіяльності суб'єктом господарювання або іншим учасником господарського відношення, який порушує права і законні інтереси іншої особи – потерпілого або перешкоджає їх реалізації, слід розцінювати як правопорушення.

Дослідники трудового права характеризують правопорушення як винне протиправне діяння суб'єкта трудового правовідношення, яке полягає в невиконанні, порушенні трудових зобов'язань і заборонено санкціями трудового права.

Викладене дає підстави дійти висновку, що у наукових дослідженнях правопорушень, проведених як в аспекті загальної теорії права, так і в галузевому напрямі, усі без винятку правопорушення є суспільно небезпечними, протиправними і розглядаються, в цілому, як негативне явище в суспільстві. Безневинних чи байдужих для держави правопорушень не існує, а тому не може бути інших (суспільно «корисних», «безпечних») правопорушень, окрім суспільно небезпечних. Відповідно до цього більшість науковців, в основному цивільно-правового напрямку, дотримується думки, що усім правопорушенням притаманні ознаки, які мають загальний характер – це протиправна дія чи бездіяльність, що спричиняють соціальну шкоду, вина правопорушника та причинний зв'язок між ними та шкодою. Сукупність цих ознак розглядається як склад правопорушення.

Проте в багатьох випадках, як вказують деякі вчені господарсько-правового напрямку, для притягнення правопорушника (учасника господарських відносин) до відповідальності достатньо наявності неповного («усіченого») складу правопорушення. Так, штрафні санкції, як зауважують науковці, стягуються при наявності лише факту протиправної поведінки правопорушника незалежно від наявності у потерпілої сторони збитків (ч. 1 ст. 550 ЦК України), а відповідно, і причинного зв'язку між протиправною поведінкою і спричиненими збитками.

Визначаючи юридичну сутність правопорушень, додамо також, що вони відображають єдність формальних (зовнішніх) і матеріальних (внутрішніх) об'єктивних і суб'єктивних моментів.

Зовнішньою (видимою) ознакою правопорушення у сфері кредитних відносин, що витікає із самого терміна «правопорушення», є протиправність.

Іншою неодмінною ознакою правопорушень, що вчиняються в аграрному секторі при виконанні кредитних зобов'язань є шкода. Правопорушення в кредитних правовідносинах – це свідомий, вольовий акт суспільно небезпечної протиправної поведінки фізичної чи юридичної особи. Порушуючи зобов'язання повернути кредитодавцю суму одержаного кредиту (боргу), позичальник в особі своїх працівників обирає

саме такий, протиправний варіант поведінки цілеспрямовано, нехтуючи правами кредитодавця, одночасно завдаючи шкоди правопорядку.

Специфіка кредитних правовідносин в аграрному секторі полягає в особливому складі суб'єктів кредитного зобов'язання, одним із яких є банк чи інша фінансова установа (кредитодавець), що наділені правом надавати грошові кошти (кредит). Другим виступає позичальник (кредитодержувач), в аграрній сфері ним можуть бути тільки сільськогосподарські чи тісно пов'язані з ним підприємства (наприклад, для забезпечення сільськогосподарського виробництва), які відповідно до установчих документів провадять притаманну їм специфічну діяльність.

Отже, однією із специфічних ознак кредитних правопорушень в аграрному секторі є їх суб'єктний склад.

Дослідивши загальні і спеціальні ознаки кредитних правопорушень у сфері аграрного сектора, маємо можливість сформулювати легальне визначення поняття «аграрно-кредитне правопорушення».

Отже, аграрно-кредитне правопорушення – це вольовий акт, протиправна дія чи бездіяльність кредитодавця або осіб, які прийняли на себе забезпечення належного виконання кредитного зобов'язання, позичальника, що полягає в невиконанні чи неналежному виконанні кредитного зобов'язання в аграрному секторі, тим самим спричиняє шкоду його суб'єктам, господарському правопорядку та суспільним відносинам.

Відповідно до юридичної підстави аграрно-кредитне правопорушення є договірним. Згідно зі ст.ст. 345–347 ГК України і ст.ст. 1054–1057 ЦК України умови і порядок надання і повернення кредитів, плата і відсотки за їх користування зумовлюються строками і закріплюються в кредитному договорі. Бездоговірне надання кредиту є нікчемним. Більше того, субсидований кредит надається на підставі Типового договору відповідно до пп. 13.6.2 ст. 13 Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України».

Список літератури:

1. Советское гражданское право: учеб. – М. : Юрид. лит., 1975. – Т. 1. – С. 514.
2. Господарське право : підруч. / за ред. В.М. Гайворонського, В.П. Жушмана. – Х. : Право, 2005. – С. 204. – 382 с.
3. Сироватская Л.А. Ответственность по советскому трудовому праву / Л.А. Сироватская. – М. : Юрид. лит., 1974. – С. 41.
4. Хозяйственный кодекс Украины : науч.-практ. комментарий / под общ. ред. А.Г. Бобковой. – Х. : ФОРУМ, 2008. – С. 685–686.

Стаття посвящена аналізу терміна «правонарушение» в общей теории права и в отдельных отраслях. Из проведенного анализа выведено определение «правонарушение в сфере кредитования сельскохозяйственных товаропроизводителей» и приведены его специфические признаки.

Правонарушение, кредитование, субъектный состав, определение.

This article analyzes the term «offense» in the general theory of law and in individual sectors. From the analysis derived definition of «offense in lending to agricultural producers» and given its specific features.

Violation, lending, subject composition, determination.

УДК 349.42

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ПРОДУКЦІЯ ЯК КАТЕГОРІЯ АГРАРНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

**М.М. ЧАБАНЕНКО, кандидат юридичних наук, доцент*,
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ**

Стаття присвячена з'ясуванню суті і змісту та формулюванню визначення аграрно-правової категорії «сільськогосподарська продукція», окресленню перспектив удосконалення її законодавчого закріплення. Показано тенденції розвитку доктринального і законодавчого визначення поняття сільськогосподарської продукції. Виділено істотні ознаки сільськогосподарської продукції, сформульовано її поняття.

Аграрне право, категорії аграрного права, сільськогосподарська продукція, сільськогосподарська сировина, продовольство.

Для характеристики системи аграрного права, серед іншого, необхідним є розкриття сутності основних аграрно-правових категорій, що виступають конституюючими засадами побудови галузі аграрного права. Розгляд аграрно-правових категорій передбачає не лише з'ясування їх сутності та ознак, а й наведення визначення. Адже правильним є те, що визначення правового явища повинно являти собою коротке формулювання, в якому концентровано відображені найістотніші риси поняття, що визначається, – його змісту та форми [21, с. 160]. Дослідження й удосконалення понятійно-категоріального апарату аграрного права є актуальним не лише для розвитку доктрини аграрного права, але і для удосконалення правового регулювання аграрних відносин. Адже охоплення регулятивним впливом аграрно-правових норм тих чи інших відносин часто пов'язана із відповідністю цих відносин, їх елементів (передусім суб'єктів та об'єктів) засадничим аграрно-правовим категоріям. З'ясуванню, на наш погляд, підлягають сутність та зміст таких аграрно-правових категорій, як «сільськогосподарська діяльність», «сільськогос-

* Науковий консультант – доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України А.М. Статівка.